

Paa de noget fantastiske Tegninger, man har af St. Anna rotunda, f. Eks. Dahlbergs i Pufendorfs Værk om Karl Gustaf, afbildes Kirken uden Taarn. I Resens Inscriptiones Hafnienses findes et Kobberstik fra Aar 1657, forestillende Rundetaarn, set fra Tagene af Regensens Nabobygninger¹⁾. Til venstre for Rundetaarn ses Sundet i Baggrunden, og foran dette, begrænsede af Fæstningsvolde, bemærkes lange parallelle Rækker af lave Huse, forbundne to og to med Mure, og med Gader imellem — utvivlsomt det ældste Billede af „Baadsmandsboderne uden Østerport“ eller „de nye Boder“ —, og foran disse Husrækker igen ses et firkantet Taarn, tilsyneladende af uregelmæssigt Bindingsværk, og med et pyramidalsk Tag. Efter Beliggenheden at dømme kan dette Taarn kun være St. Annas, omgivet af sin Stillads og kronet med sit „Skur“. Derimod er Kirken ikke til at opdage; have vi før haft Kirke uden Taarn, saa have vi her Taarn uden Kirke. Dog kunde en aaben Plads, beplantet med nogle Træer, til venstre for Taarnet, maaske tænkes at være en Kirkegaard; — 1654, 23. Januar indviedes (i Følge Holmens Kirkebog) Kirkegaarden ved den runde Kirke.

2.

Var fyrstinde Sofie af Rostock dansk prinsesse?

Af Hans Olrik.

Om fyrstinde Sofie af Rostock véd man kun meget lidt, og dog er den litteratur, der beskæftiger sig med hende, ikke så lille. Spørgsmålet om hendes oprindelse er i vort århundred særlig behandlet af P. W. Becker, Werlauff og Lisch²⁾. Sidst-

¹⁾ Vistnok den Professorresidens, som forhen havde været Kansler Hr. Kristian Fris's Gaard og senere blev Grev Kristian Rantzovs (Danske Magazin 5. R. III. 184 f.).

²⁾ P. W. Becker, De Sophia, Henrici III Burwini domini Rostochiensis uxore (disputats fra Borchs kollegium, Hafn. 1830). Hist. tidsskr. III. 17. Zeitschrift d. Vereins f. mecklenb. Geschichte IX. 122 f. X, 42—49.

nævnte har ført granskningen over den rostockske fyrstinde adskillig videre, end det var lykkedes hans forgængere; men da han med hensyn til hendes slægtforhold dog ikke har ramt det rette, skal dette emne endnu en gang tages op til drøftelse.

At Sofie var gift med fyrst Borwin III af Rostock, er utvivlsomt, og Lisch har fortjenesten af at have fastslået, hvornår hun levede: Under Borwins privilegiebrev af 15. Februar 1237 for Doberan kloster findes hendes segl, brugt som kontrasegl til Borwins; men allerede i foråret 1241 omtales hun som død, i det Borwin den 24. April dette år skænker klosteret Dargun en gave til hendes minde ¹⁾. Sandsynligvis har Sofie ægtet Borwin i året 1236, da han blev myndig, og efter at have født ham 4 sønner er hun død, vistnok i begyndelsen af 1241. At Borwin skulde have giftet sig anden gang, vides ikke af nogen kilde, men er en langt senere tids vilkårlige digtning.

Det har hidtil været antaget af nyere historikere, at Sofie var en dansk kongedatter. Formodningen er bleven støttet ved den omstændighed, at kong Abel i sit privilegiebrev for Rostocks borgere (25. April 1251) betegner Borwin III som sin „gener“ ²⁾. Ligeftrem at oversætte dette ord ved „svigersøn“ går imidlertid ikke an. Abel kan ikke på nogen måde have været Sofies fader, da hun må have været jævnaldrende med ham, om ikke ældre. Det er da også almindelig erkendt, at „gener“ her som oftere andensteds må tages i videre betydning: „besvogret“ („måg“). Man har da villet gøre Sofie til datter af Abels ældre broder Erik (Plovpenning); men kronologien taler næsten lige så stærkt herimod. Selv den ældre halvbroder Valdemar III, på hvem Suhm og Becker har peget hen, kunde umulig i året 1236 have en voksen datter. Alt dette har stået klart for Lisch;

¹⁾ Mecklenburg. Urkundenbuch I, 460 ff. 511 [nr. 463. 527]. Ernst af Kirchbergs mecklenburgske rimkronike fortæller, at Sofie var jordfæstet i Doberan (Westphalen, Monumenta inedita IV, sp. 772).

²⁾ Mecklenburg. Urkundenbuch II, 7 [nr. 675].

men da han ikke tvivler på Sofies danske byrd, lader han hende være en (nægte) datter af Valdemar II. Dette støder ganske vist ikke an imod kronologien; men for øvrigt er det dog lidet sandsynligt. Valdemars datter med Berengaria hed nemlig Sofie, og det er ikke rimeligt, at han skulde have kaldt to døtre med samme navn. Der er i virkeligheden da også et vægtigt vidnesbyrd imod den antagelse, at Sofie var Valdemar Sejrs datter.

I det omtalte gavebrev til Dargun (1241) kalder Borwin III sin afdøde hustru „datter af Sveriges konge“. Disse ord har været Lisch i vejen. Han formoder derfor, at den kapellan, som har affattet diplommet, har taget fejl af Danmark og Sverige¹⁾; men en slig antagelse er aldeles utilstedelig. I Valdemar IIs dage havde Danmark en sådan magtstilling i Østersølandene, at en forveksling med Sverige var umulig. Hvor megen vægt man i nordtyske og vendiske egne lagde på forbindelsen med Danmark, ses bl. a. af ejendommelige omskrifter på flere fyrstesegl: Helene, der var gift med Vilhelm af Lüneburg, nævner sig paa sit segl som „kong Valdemars søster“, hendes søn Otto kalder sig „søn af Danerkongens søster“, og hertug Wartislaw af Pommern, der var søn af Kasimir II og den danske prinsesse Ingerd, kalder sig „Danerkongens frænde“ (consanguineus regis Danorum)²⁾. En klerk i et lille fyrstendømme, der nylig havde været Danmark underlagt, kan da ikke have begået så stor en fejl som den, at sætte Sverige for Danmark, og det i et offentligt dokument.

Hvad der har bestyrket Lisch i hans formodning om Sofies danske byrd, er imidlertid fyrstindens eget segl (fra 1237), som han har fremdraget og ladet afbilde³⁾. På dette segl ser man fyrstinden stå mellem blomsterranker og med et våbenskjold til hver side; billedet på skjoldet til højre for hende er forsvundet ved slid, men har sikkert været

¹⁾ Zeitschr. d. Vereins f. mecklenb. Gesch. X. 48.

²⁾ Seyler, Geschichte der Siegel (Leipz. 1894), s. 369.

³⁾ Anf. sted, s. 42. Senere er denne afbildning atter bleven gengivet i Mecklenb. Urkundenbuch I, 462.

Rostocks grif; billedet på skjoldet til venstre er efter Lisch's fremstilling tre løver, ordnede i lighed med det danske kongevåbens løver.

Det er dog ved nøjere betragtning meget langt fra, at dette våbenskjold taler imod Sofies svenske byrd, som jo fremgår af hendes mands gavebrev til Dargun. Den samtidige svenske konge Erik Erikson (Læspe) har nemlig i sit kontrasegl, og dermed i sit skjold, 3 kronede leoparder, ordnede på samme måde som det danske kongevåbens løver, men uden søblade¹⁾; og dette våben stemmer netop med våbenskjoldet ved Sofies venstre side: Der ses ingen søblade, og i kraft af en nylig fremkommen afbildning af seglet²⁾ er de heraldiske dyr ikke løver (med hovedet i profil), men derimod leoparder (med udadvendt ansigt)³⁾. Det må da antages, at Sofie var søster til kong Erik Erikson. Derved bliver hun datter af kong Erik Knutson og Valdemar IIs søster Rikiza. Hun må da være født i tiden 1211--16, og dette kan passe godt med hendes giftermål ved år 1236. Hendes opvækst er snarest foregået i Danmark. — Når Erik Erikson førte de 3 leoparder i skjoldet, da var det for øvrigt sikkert nok en vis lempning hen imod det danske kongevåben. Faderen, Erik Knutson, havde i alt fald haft et helt andet skjoldmærke, nemlig to modstående leoparder. Erik Eriksons og Sofies søstersøn, Valdemar Birgerson, gik endda et skridt videre i efterligningen af det danske våben, i det han tillige optog søbladene⁴⁾.

Det tør da siges, at Sofie virkelig var en svensk, og ikke en dansk, prinsesse. Ligefuldt kunde Abel kalde hendes mand for sin måg; Abels fader og Sofies moder var jo nemlig søskende. Ernst af Kirchbergs mecklenburgske rimkrønike (fra o. 1378) omtaler også hendes svenske op-

¹⁾ B. E. Hildebrand, Svenska sigiller från Medeltiden I, pl. I.

²⁾ Seyler, Gesch. der Siegel, s. 288.

³⁾ Leoparderne på våbenskjoldet ved Sofies side synes dog ikke at være kronede, men denne forskel har liden betydning.

⁴⁾ B. E. Hildebrand, anf. sted. H. Hildebrand i Antiquarisk tidskrift för Sverige VII, 1, s. 9.

rindelse, og senere forfattere, således Chemnitz i de mecklenburgske fyrsters genealogi, har endnu betegnet Sofie som svensk kongedatter ¹⁾. Men man har rigtignok så fundet på at lade Borwin III indgå et andet ægteskab med Margrete, en datter af Erik Plovpenning. Denne prinsesse, der i virkeligheden aldrig har været til, har selvfølgelig afstedkommet megen forvirring. Lagerbring har ²⁾, forledet ved Crantz's Vandalia, gjort Sofie til Borwin II's hustru, og dermed til Borwin III's moder, og under denne forudsætning fundet det rimeligst at lade hende være datter af Karl Sverkerson († 1167); men det er en rent fejlagtig opfattelse, og senere har formodningen om hendes danske oprindelse gjort forvirringen endnu større.

Man vil altså se, at fyrstinde Sofie har måttet flakke hjemløs om, og at man har anbragt hende snart hist, snart her. Forhåbenlig vil det interessante våbenskjold på hendes segl i forbindelse med hendes mands ord i det omtalte gavebrev dog nu have givet os klarhed over hendes udspring.

¹⁾ Kirchberg kap. 129, jfr. kap. 122; Westphalen, Monumenta IV, sp. 772, 766. II, sp. 1646.

²⁾ Svea rikets historia II, 189 f.